

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนสถานบวร พ.ศ. 2547-2556

1. สถานการณ์ ปัญหา และแนวโน้มของบวรชาวไทย

บวรเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของบวร ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในบวร เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ดังนั้น บวรจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลที่สุดต่อชีวิตของทุกคน

1.1 สถานการณ์บวรชาวไทย

สถิติเกี่ยวกับบวรมีข้อจำกัดและไม่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม ได้มีการวิเคราะห์ปัญหาของบวรโดยใช้ข้อมูลที่หน่วยงานต่าง ๆ ทำการจัดเก็บล่าสุดเท่าที่มีในปัจจุบัน สรุปได้ต่อไปนี้

(1) รูปแบบของบวรเปลี่ยนแปลงจากบวรขยายมาเป็นบวรเดี่ยวมากขึ้น โดยบวรขยายที่มีที่ปู้ย่าตายาย และ/หรือญาติอื่น ๆ ลดลงจากร้อยละ 56.9 ในปี 2542 เป็น 56.1 ในปี 2543 และเป็น 55.5 ในปี 2545 และบวรเดี่ยวที่มีสามีและ/หรือภรรยาและ/หรือลูกเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 31.3 ในปี 2542 เป็น 31.6 ในปี 2543 และ 32.1 ในปี 2545 โดยครัวเรือนคนเดียวลดลงจากร้อยละ 0.8 ในปี 2542 เป็น 0.6 ในปี 2545 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

(2) ขนาดของบวรโดยเฉลี่ยลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก 4.4 คนต่อครัวเรือน ในปี 2533 เป็น 3.9 คนต่อครัวเรือน ในปี 2543 และ 3.5 คน ต่อครัวเรือน ในปี 2545 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

(3) อัตราการจดทะเบียนสมรสลดลง จากอัตรา 26.6 คู่ ต่อ 1,000 ครัวเรือน ในปี 2539 เป็น 19.8 คู่ ต่อ 1,000 ครัวเรือน ในปี 2541 และ 18.6 คู่ ต่อ 1,000 ครัวเรือน ในปี 2544 ในขณะที่อัตราการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จาก 3.45 คู่ ต่อ 1,000 ครัวเรือน ในปี 2539 เป็น 4.36 คู่ ต่อ 1,000 ครัวเรือน ในปี 2544 โดยเฉพาะบวรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุด โดยในปี 2539 มีอัตราการหย่าร้างคิดเป็น 4.65 คู่ ต่อ 1,000 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 5.93 คู่ ต่อ 1,000 ครัวเรือนในปี 2544 ส่วนภาคใต้มีอัตราการหย่าร้างน้อยที่สุด แต่มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น (กรมการปกครอง)

(4) จำนวนผู้หญิงเป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 20.2 ในปี 2543 (หนังสือสื่อสำมะโนประชากรและเคหะ ปี 2543 เรื่อง การจำแนกลักษณะของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

(5) จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2545 มีผู้สูงอายุ 5,990 คน ในจำนวน

ประชากร 1,000,000 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 6,171 คน ในจำนวนประชากร 1,000,000 คน ในปี 2546 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

(6) ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัวมีแนวโน้มลดลง กล่าวคือ ช่วงก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ ดัชนีความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว มีค่าร้อยละ 68.48 ระหว่างเกิดวิกฤตลดลงเหลือร้อยละ 66.89 ภายหลังวิกฤตลดลงเหลือร้อยละ 63.35 และยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2544 และ 2545 เหลือร้อยละ 62.92 และ 62.21 ตามลำดับ สัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัว ค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 75.78 ในช่วงเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ เหลือร้อยละ 69.41 ในช่วงหลังวิกฤต และลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2544-2545 เหลือร้อยละ 67.49 ด้านการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจมีทิศทางดีขึ้น จากร้อยละ 53.34 ในช่วงวิกฤต เป็นร้อยละ 55.82 ภายหลังวิกฤต และเพิ่มเป็นร้อยละ 57.57 ในปี 2544 แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง (ตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545)

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว

ครอบครัวในปัจจุบันเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในครอบครัว และปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่

ผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยมีลักษณะหลากหลายยิ่งขึ้น และสมาชิกในครอบครัวมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจยังผลให้เกิดความสั่นคลอนของสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างและความสัมพันธ์หรือพันธะระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว ที่มีต่อกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศ

ปัญหาต่าง ๆ อาจรวมเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ความยากจน ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวจำนวนมากประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ส่งผลกระทบต่ออาชีพและรายได้โดยตรง หัวหน้าครอบครัวตกงาน ทำให้ขาดรายได้จนเจือครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รongลงมาเป็น กลุ่มรับจ้างใช้แรงงาน และทำงานประจำรับเงินเดือน

(2) การแพร่ระบาดของยาเสพติดพบมากในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 15 - 24 ปี ทั้งหญิงและชาย สาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ บิดามารดาหย่าร้าง เด็กขาดความอบอุ่น ได้รับการ

เลี้ยงดูแบบอิสระปล่อยให้ตามสบาย ทำให้ขาดที่พึ่ง หรือการชี้แนะให้คำปรึกษา ทำให้ขาดการควบคุมตนเอง พักอาศัยอยู่ในบริเวณที่ซื้อขายยาเสพติด และเพื่อนมีส่วนสำคัญที่ชักจูงให้เริ่มเสพยาเสพติด

(3) การติดเชื้อโรคเอดส์ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นและผู้ใช้แรงงาน นำไปสู่การติดเชื้อและเสียชีวิตจากโรคเอดส์ ทำให้แพร่เชื้อไปยังสมาชิกในครอบครัว เมื่อพ่อแม่ติดเชื้อและเสียชีวิตลง ลูกที่ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้กลายเป็นเด็กกำพร้าไร้ที่พึ่ง

(4) ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความไม่รับผิดชอบต่อครอบครัวของฝ่ายชาย การใช้อำนาจหรืออารมณ์ในการตัดสินปัญหาและมีพฤติกรรมก้าวร้าวในสิ่งเสพติด ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท และทำร้ายกันทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

(5) สัมพันธภาพภายในครอบครัวเสื่อมถอยลง พ่อ-แม่-ลูก ไม่ได้ทำบทบาทหน้าที่ของตนเต็มที ละเลยการอบรมปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม รวมทั้ง การหล่อหลอมบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ผลักภาระโดยให้เป็นหน้าที่ของสถาบันอื่นในสังคมมากขึ้น เช่น สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน ฯลฯ

(6) เด็กถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย ขาดความรัก ความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู มีทั้งเด็กถูกทอดทิ้งปล่อยปละละเลย เด็กกำพร้า เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ

(7) ผู้สูงอายุถูกปล่อยให้ตามลำพัง ไม่ได้รับความสนใจดูแลเท่าที่ควร โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนบทเป็นจำนวนมากถูกทอดทิ้งให้รับภาระเลี้ยงดูหลาน เนื่องจากพ่อแม่ไปประกอบอาชีพต่างถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุที่อยู่เ็นวัยควรจะได้พักผ่อน ต้องรับผิดชอบดูแลเด็กที่ยังช่วยตนเองไม่ได้ ในภาวะที่ผู้สูงอายุเองก็ต้องการให้ดูแล เกื้อหนุน

(8) ปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีต่อชุมชนและสังคมมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น จึงเป็นแนวโน้มที่น่าเป็นห่วง เพราะการที่สมาชิกในสังคมไม่ได้สังสรรค์ ร่วมมือกัน โอกาสที่จะสร้างพลังในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติจะเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้น

2. ความหมายของครอบครัว

ครอบครัว คือ กลุ่มบุคคลที่ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก ฐานรากสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบและหลายลักษณะนอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดา มารดาและบุตร

3. ปรัชญา

สมาชิกในครอบครัวมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ปฏิบัติหน้าที่ของตน และมีบทบาทสำคัญในการสร้างคน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ครอบครัวมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนและสังคมให้มีความสุขและมีคุณภาพ

4. วิสัยทัศน์

4.1 ครอบครัวมีความมั่นคง เข้มแข็ง เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและสันติสุข เป็นแหล่งสร้างและปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม และเป็นพลังของสังคม

4.2 ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และมีบทบาทสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตให้เจริญเติบโต การคุ้มครองช่วยเหลือ และการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน ให้สามารถมีความรับผิดชอบต่อตนเองและชุมชนได้อย่างเต็มที่

4.3 ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้ สมาชิกเคารพในสิทธิของกันและกัน อยู่กันด้วยความรัก ความเข้าใจ การให้อภัย และมีความเอื้ออาทร มีความหนักแน่นอดทน มีความรับผิดชอบและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน

4.4 ครอบครัวรู้จักรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย สามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก

5. พันธกิจ

รัฐและองค์กรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

5.1 ให้ความสำคัญและสร้างจิตสำนึกร่วมกันพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่บั่นทอนครอบครัว และคุ้มครอง ช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหา

5.2 สนับสนุนทรัพยากรและพัฒนากลไกองค์กรและบุคลากรเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัว

5.3 พัฒนาและเผยแพร่กฎหมาย และองค์ความรู้ด้านครอบครัว

6. วัตถุประสงค์

นโยบายและยุทธศาสตร์ฯ นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้

6.1 ครอบครัวมีชีวิตที่เป็นสุข และปราศจากความรุนแรง

6.2 ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ โดยมีอาชีพที่สุจริต และอาศัยหลักการของความพอเพียง

6.3 ครอบครัวสามารถเลี้ยงลูกให้มีความสุขและมีพัฒนาการรอบด้านที่เหมาะสมตามวัย

- 6.4 ครอบครัวยังเป็นพลังสร้างสังคมที่มีคุณภาพ
- 6.5 ลดปัจจัยเสี่ยงและสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายและบั่นทอนครอบครัว พร้อมทั้งเพิ่มปัจจัยเกื้อหนุน และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว
- 6.6 ครอบครัวที่มีปัญหาได้รับบริการการช่วยเหลือที่เหมาะสม จนสามารถกลับคืนสู่สภาวะปกติ
- 6.7 สร้าง พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับครอบครัว ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง
- 6.8 บุคลากรที่ทำงานด้านครอบครัวได้รับความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ถูกต้องในการพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาครอบครัว
- 6.9 องค์กรทุกภาคส่วนมีการประสานและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6.10 สื่อมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทั้งในรูปแบบและเนื้อหา-สาระที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อพัฒนาครอบครัว

7. เป้าหมาย

สำหรับการกำหนดเป้าหมายในเชิงตัวบ่งชี้วัดความสำเร็จ จะได้พัฒนาขึ้นในขั้นการทำแผนปฏิบัติการ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในแต่ ละช่วงเวลาของแผนต่อไป

8. ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัวอย่างเป็นทางการของกรมครอบครัวทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว จำเป็นต้องคำนึงถึงแนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์หลัก 4 แนวทาง ดังนี้

- 8.1 ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวแบบองค์รวม
- 8.2 ยุทธศาสตร์หลักการสร้างหลักประกันคุ้มครองทางสังคมของครอบครัว
- 8.3 ยุทธศาสตร์หลักการสร้างระบบกลไกบริหารจัดการให้เกื้อหนุนความเข้มแข็งของครอบครัว
- 8.4 ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาครอบครัว

8.1 ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวแบบองค์รวม ประกอบด้วย

8.1.1 ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาครอบครัว

- (1) จัดการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวทุกรูปแบบทั้งในและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้ง

การศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสมและอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถถ่ายทอดค่านิยม จริยธรรมและคุณธรรม รวมทั้งมีเจตคติที่ดีในการดำเนินชีวิตครอบครัวที่มีความสุข และพึ่งพาตนเองได้ ตระหนักรู้บทบาทหญิงชาย เคารพสิทธิกันและกัน มีค่านิยมความเป็นครอบครัว และจริยธรรมทางเพศ ตลอดจน การสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในครอบครัว

(2) เตรียมความพร้อมก่อนสร้างครอบครัว โดยเฉพาะก่อนแต่งงานและสำหรับคู่สมรสให้มีการวางแผนการดำเนินชีวิตครอบครัว รู้คุณค่าและรับผิดชอบปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของตนตามสภาพของวงจรชีวิตในครอบครัว ในฐานะสามี ภรรยา พ่อ แม่ ลูก ผู้ปกครอง ลุง ป้า น้า อา และปู่ ย่า ตา ยาย

(3) พัฒนาทักษะการสื่อสาร เพื่อสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดี ดูแลเอื้ออาทรต่อกัน และมีเวลาให้กับครอบครัว

(4) อบรมเลี้ยงดูลูกหลานให้มีพัฒนาการสมดุรอบด้านและเหมาะสมตามวัย มีวินัยในตนเอง รู้จักใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหา เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งค่านิยมทางเพศ มีทักษะชีวิต ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและพลเมืองดีที่สร้างสรรค์ รู้จักสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ ห่วงใยสังคม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวมีความรู้ ทักษะ และสามารถเอาใจใส่ดูแลสุขภาพะของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเรื้อรังได้

8.1.2 ยุทธศาสตร์การสร้างสุขภาพของครอบครัว

(1) ส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวตระหนักในความสำคัญของการมีสุขภาพองค์รวมตลอดช่วงชีวิต ให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีการปรับตัวตามวัยและสภาวะสังคม

(2) ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะผู้ชายซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างสุขภาพครอบครัวด้วย ตั้งแต่ก่อนสมรส ระหว่างตั้งครรภ์ และการดูแลสุขภาพเด็กตามวัย และสุขภาพทางเพศ ทั้งในครอบครัวและในสังคมส่วนรวมด้วย

(3) ให้สมาชิกในครอบครัว เข้าใจและรับผิดชอบต่อเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ อันหมายรวมถึง เพศศึกษาตามวัย สุขภาพ พฤติกรรมทางเพศ การมีบุตร และการวางแผนครอบครัว

(4) จัดสภาพแวดล้อมรวมทั้งอนามัยสิ่งแวดล้อมและบริการด้านสังคมเชิงรับและเชิงรุก ให้เอื้อต่อการพัฒนาครอบครัวและชีวิตครอบครัว

8.1.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัวเพื่อความมั่นคง

(1) สร้างศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของครอบครัวบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการทำมาหารายได้และจับจ่ายใช้สอยอย่างเหมาะสม รู้จักประหยัดและออมเพื่ออนาคต เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีคุณภาพ ไม่ตามกระแสบริโภคนิยม และช่วยให้ครอบครัวสามารถสร้างงาน และรายได้ได้อย่างซื่อสัตย์และรับผิดชอบ โดยให้พ่อแม่และผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็กและเยาวชน

(2) ฝึกทักษะอาชีพและพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมทั้ง การแนะแนวอาชีพโดยเฉพาะกับเยาวชนให้เกื้อกูลต่อการพึ่งตนเองและความมั่นคงของครอบครัว โดยให้รู้จักการสร้างงานและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม รวมทั้ง ตระหนักถึงความสำคัญและการเข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศ การตลาด และทักษะการบริหารจัดการ

(3) ส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญาไทยและเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้ง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

8.2 ยุทธศาสตร์หลักการสร้างหลักประกันคุ้มครองทางสังคมของครอบครัว ประกอบด้วย

8.2.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนา การบังคับใช้กฎหมาย กฎ และระเบียบข้อบังคับ

(1) ให้มีการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและบัญญัติกฎหมาย ให้สอดคล้องกับแนวคิดด้านสิทธิเด็ก สิทธิสตรี และสิทธิมนุษยชนสากล

(2) ให้มีมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อส่งเสริมสนับสนุนครอบครัว เช่น การลดหย่อนภาษีในการเลี้ยงดูบุตรให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นผู้พิการและผู้สูงอายุ

(3) สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือและให้บริการทางกฎหมายแก่ครอบครัวที่มีปัญหา และหรือกำลังมีปัญหา รวมทั้ง การให้ความรู้เบื้องต้นด้านกฎหมายแก่ครอบครัวทั่วไป

(4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปรับปรุงกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย

(5) วางแผนประสานงานและทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

(6) บูรณาการความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับครอบครัวไว้ในระบบการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท ตลอดจน การให้ความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ครอบครัวสังวรระวังและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

(7) เผยแพร่กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่ว่าด้วยครอบครัวอย่างกว้างขวาง

8.2.2 ยุทธศาสตร์การลดปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว

- (1) จัดระบบสวัสดิการสังคมพื้นฐานเพื่อความมั่นคงของครอบครัว รวมถึง การจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กในหน่วยงาน หรือสถานประกอบการ และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน
- (2) ขยายบริการให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาที่จำเป็นแก่ครอบครัว รวมทั้งบริการสุขภาพจิตและบริการแนะแนวแก่กลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ
- (3) เสริมสร้างและสนับสนุนให้ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ในด้านศาสนา ศิลปะ ดนตรี กีฬา งานอดิเรก นันทนาการ และกิจกรรมชุมชนที่สร้างสรรค้อย่างสม่ำเสมอ
- (4) สนับสนุนให้หน่วยงาน และผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร หรือนายจ้าง คำนึงถึงความสำคัญของครอบครัวของผู้ใต้บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่ พนักงานหรือลูกจ้าง และสนับสนุนคุณภาพชีวิตของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้โอกาสสมาชิกได้อยู่ร่วมกัน
- (5) สร้างระบบเฝ้าระวังเตือนภัยสำหรับครอบครัวและเด็กกลุ่มเสี่ยงประเภทต่าง ๆ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

8.2.3 ยุทธศาสตร์การช่วยเหลือและแก้ไขครอบครัวที่มีปัญหา

- (1) สร้างเครือข่ายการแจ้งเหตุสำหรับครอบครัว รวมทั้ง เด็กและเยาวชนที่ต้องการความช่วยเหลือ และจัดหาสถานที่พักฉุกเฉินชั่วคราวพร้อมบริการที่เข้าถึงได้ง่ายและทันท่วงที
- (2) จัดบริการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานที่จำเป็น บริการแนะแนวเชิงจิตวิทยา และเชิงกฎหมาย รวมทั้งบริการในรูปแบบต่าง ๆ โดยอาศัยระบบเครือข่ายครอบครัว ระบบเครือข่าย และความร่วมมือของชุมชน และภาคีทุกภาคส่วน
- (3) พัฒนาระบบการติดตามผลของการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้ต่อไป
- (4) กำหนดมาตรการจูงใจสำหรับอาสาสมัคร หรือผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ

8.2.4 ยุทธศาสตร์การป้องกันและขจัดความรุนแรงในครอบครัว

- (1) สร้างเสริมความรู้และทักษะการสื่อสารในครอบครัว เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว พร้อมทั้ง รู้จักจัดการกับปัญหา โดยหลีกเลี่ยงวิธีการรุนแรง แต่ใช้เหตุผลและวิธีเชิงสันติ
- (2) ให้การศึกษาแก่สมาชิกครอบครัวและชุมชน เรื่องบทบาทหญิงชายและการสร้าง

ความสัมพันธ์อันดี เพื่อลด ละ เลิก การใช้ความรุนแรง และตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคมทุกระดับของการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว

(3) ใช้เครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ให้มีกลไกการประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง โดยวิธีสหวิชาชีพอย่างครบวงจรแก่ผู้ถูกกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ และผู้กระทำ

(4) สนับสนุนให้สื่อทุกประเภท เสนอเรื่องที่สร้างสรรค์และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกในครอบครัว และกำกับดูแลสื่อทุกชนิดไม่ให้นำเสนอสื่อที่มีลักษณะส่งเสริมความรุนแรง

(5) รณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อสร้างค่านิยมและเจตคติที่ถูกต้องแก่ประชาชนทั่วไป และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและขจัดความรุนแรงในครอบครัว

(6) ใช้กระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการแก้กฎหมาย พัฒนาระบบการยุติธรรม และการเสริมสร้างเจตคติที่ถูกต้องของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว

(7) รณรงค์ ลด ละ เลิก อบายมุขและยาเสพติด รวมทั้งปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งเป็นต้นเหตุของความรุนแรง

8.3 ยุทธศาสตร์หลักการสร้างระบบกลไกบริหารจัดการให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัว ประกอบด้วย

8.3.1 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาครอบครัว

(1) ส่งเสริมและพัฒนาสื่อทุกประเภท รวมทั้ง สื่อมวลชนให้สร้างสรรค์ โดยให้ครอบครัว เด็ก และเยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และให้รวมถึงการให้ความรู้ชีวิตครอบครัวตามวงจรชีวิตครอบครัวในแต่ละช่วง เช่น บทบาทการเป็นพ่อแม่ที่ดี การเป็นผู้บริโภคที่ดีไม่ฟุ้งเฟ้อ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การสร้างความตระหนักในคุณค่าของครอบครัวไทยและบทบาทหน้าที่ของครอบครัว การปรับเปลี่ยนค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับครอบครัว และบทบาทหญิงชาย

(2) สนับสนุนให้ครอบครัวและประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบสื่อ โดยเฉพาะสื่อที่สร้างปัจจัยเสี่ยง รู้จักเลือกรับเลือกใช้ รู้เท่าทันการโฆษณา และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว

(3) กำกับดูแลและตรวจสอบสื่อทุกประเภท รวมทั้ง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ให้นำเสนอสื่อที่มีพิษภัย โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในลักษณะกระตุ้นทางเพศ และสร้างความรุนแรงทั้งทางเพศร่างกาย วาจา และจิตใจ

8.3.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัว

- (1) สนับสนุนให้มีการผลิตบุคลากรที่ทำงานด้านครอบครัว โดยมีการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้ง มีมาตรการประกันคุณภาพ
- (2) สร้างเสริมศักยภาพของบุคลากรที่ทำงานด้านครอบครัวอยู่แล้ว อันหมายรวมถึงผู้ทำงานด้านเด็กปฐมวัย เด็ก เยาวชน ครอบครัว ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มครอบครัวผู้ด้อยโอกาส และครอบครัวที่ประสบปัญหาทางสังคม ด้วยการให้การศึกษอบรมทุกประเภทและทุกรูปแบบ ตลอดจนมีมาตรการประกันคุณภาพ
- (3) ส่งเสริมการผลิตบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ในรูปแบบและแขนงวิชาที่สัมพันธ์กับครอบครัวและการพัฒนาครอบครัว
- (4) สร้างความตระหนักเรื่องจริยธรรม คุณธรรม ระบบค่านิยม เจตคติที่ถูกต้องต่อการพัฒนาครอบครัวในกระบวนการผลิตและพัฒนาบุคลากร
- (5) จัดสรรทรัพยากรเพื่อการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านครอบครัว
- (6) ส่งเสริมสนับสนุนและสร้างเครือข่ายขององค์กรวิชาชีพ และองค์กรอื่น ๆ ที่ทำงานสัมพันธ์กับการพัฒนาครอบครัว

8.3.3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านครอบครัว

- (1) สร้างความเข้มแข็งของกลไกในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างแนวร่วมประสานความร่วมมือ และระดมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้ง องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว อาสาสมัคร องค์กรชุมชนและประชาชน
- (2) พัฒนาระบบข้อมูลและใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์ในการวางแผน การประเมินผล และการพัฒนาครอบครัว เด็ก และเยาวชนในทุกระดับ
- (3) แสวงหาและจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (4) พัฒนาตัวบ่งชี้ในทุกระดับ และใช้ตัวบ่งชี้ในการวางแผน ติดตามประเมินผล และพัฒนาครอบครัว โดยให้มีการประเมินตัวบ่งชี้เป็นระยะ ๆ
- (5) สร้างระบบติดตามงานและระบบประเมินผล โดยให้ประเมินนโยบายและแผนฉบับนี้เมื่อครบสองปีครึ่ง และปลายปีที่ห้า
- (6) สนับสนุนกลไกระดับชาติ ให้ทำหน้าที่บริหารจัดการแผนยุทธศาสตร์นี้ให้บังเกิดผล และให้มีการรายงานสถานการณ์ครอบครัวต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ประชาชนเป็นระยะ ๆ

8.3.4 ยุทธศาสตร์การศึกษาวิจัยพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาครอบครัว

- (1) ปรับปรุงและพัฒนาระบบการเก็บและวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวที่สามารถใช้ประโยชน์ในทุกระดับ
- (2) สนับสนุนหน่วยงานวิชาการประสานเครือข่ายด้านวิจัย และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาครอบครัว รวมทั้งเด็กและเยาวชน
- (3) สนับสนุนการวิจัยที่มีคุณภาพแบบสหวิทยาการ โดยให้เพิ่มการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และนำผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ
- (4) สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ความรู้จากผลการวิจัยด้านครอบครัวที่เชื่อถือได้ให้แก่หน่วยงานทุกภาคส่วน และโดยเฉพาะสำหรับประชาชน เพื่อให้เข้าใจง่ายและนำไปใช้ในการพัฒนาครอบครัว

8.4 ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาครอบครัว ประกอบด้วย

8.4.1 ยุทธศาสตร์การสร้างครอบครัวเป็นสุข ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีคุณภาพ

- (1) ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการสร้างความรักความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและระหว่างครอบครัวกับชุมชน
- (2) สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวและชุมชน
- (3) สนับสนุนบทบาทการมีส่วนร่วมของครอบครัวในชุมชน และให้ครอบครัวและชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างครอบครัวและชุมชน
- (4) สนับสนุนชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะด้านสวัสดิการครอบครัว
- (5) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาครอบครัวอย่างต่อเนื่อง
- (6) สนับสนุนส่งเสริมให้ครอบครัวมีพลังในการสร้างสังคมที่มีคุณภาพ

* คำว่า “ชุมชน” ในที่นี้หมายถึงรวม อาทิ องค์กรชุมชน องค์กรประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน โรงงาน สถานประกอบการ ฯลฯ